

ULKOASIAINVALIOKUNTA

Lausunto 1/1995 vp

Hallituksen esitys 72/1995 vp

Valtiovarainvaliokunnalle

Eduskunnan työjärjestyksen 18 a §:n 3 momentin nojalla ulkoasiainvaliokunta on päättänyt antaa lausunnon hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 1996 (HE 72/1995 vp), joka on lähetetty valtiovarainvaliokuntaan 19 päivänä syyskuuta 1995.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina alivaltiosihteeri Mauri Eggert, osastopäällikkö Marjatta Rasi ja linjanjohtaja Pertti Majanen ulkoasiainministeriöstä sekä budjettipäällikkö Erkki Virtanen valtiovarainministeriöstä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että kehitysyhteistyö ja kehitysmaasuhteet ovat olennainen osa Suomen ulkopoliittikkaa ja ulkomaanapua. Kehitysyhteistyön todetaan olevan tärkeimpiä kanavia vuorovaikutukseen kehitysmaiden kanssa. Valiokunta on näistä asioista samaa mieltä.

Esityksessä arvellaan Suomen kehitysyhteistyön määrän vuonna 1996 vastaavan 0,34 prosenttia bruttokansantuotteesta. Vuonna 1988 vastaava bkt-osuus oli 0,60, vuonna 1991 0,80 ja vuonna 1994 0,31 prosenttia. Jos bruttokansantuote kasvaa vuonna 1996, valiokunta pitää mahdollisena, että kehitysyhteistyön bkt-osuus tulevana vuonna painuu alle 0,3 prosentin. Huolimatta tällaisen vähenemisen laskennallisesta luonteesta valiokunta pitää sen heijastamaa kehityksen suuntaa erittäin huolestuttavana.

Toisaalta kehitysyhteistyöbudjetissa nyt esitetyt myöntö- ja sopimusvaltuudet uhkaavat täysimääräisinä käytettäessä syödä kaiken liikkumavaran lähivuosien määrärahoissa, jollei niissä ole odotettavissa merkittävää tasokorotusta.

Kehitysyhteistyömäärärahojen leikkaukset ovat kohdistuneet sekä Suomen osallistumiseen YK:n erityisjärjestöjen monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön että Suomen kahdensiväliseen kehitysyhteistyöhön. Lisäksi kehitysyhteistyöbudjetissa on ollut ja on edelleen painotuksia, joita valiokunta ei pidä onnistuneina. Tällainen on

erityisesti kehitysmaihin suuntautuvan viennin korkotuen huomattava osuus, joka tosin on hie-man laskenut käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä. Kehitysvaikutuksiltaan verraten vähäisen korkotuen korostaminen ei edistä kehitysyhteistyön vastaanottajamaiden tarpeista lähtevän kehityksen tukemista. Jotta kehitysyhteistyövarojen käyttö olisi paremmin sopusoinnussa kehitysyhteistyöstrategian kanssa, pitäisi valiokunnan mielestä harkita uusien korkotukiluottojen jäädyttämistä kehitysyhteistyövarojen jäädyttämisen ajaksi.

Valiokunnan käsityksen mukaan hankintojen suuntaamista kotimaahan voidaan kehitysyhteistyön tavoitteet huomioon ottaen paremmin edistää jäljempänä esitetyllä tavalla.

Valiokunnalle annetun selvityksen mukaan muiden ministeriöiden kuin ulkoasiainministeriön pääluokkiin sisältyvistä kehitysavun luonteisista määrärahoista, jotka kokonaismäärältään ovat noin 500 miljoonaa markkaa, vain noin 300 miljoonaa markkaa on sellaista, joka OECD:n kriteerien mukaan voidaan laskea viralliseksi kehitysavuksi.

Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus on sisällytetty esitykseen erillisenä alakohtana, mitä valiokunta pitää oikeasuuntaisena kehityksenä. Yleisemminkin pitää varmistaa kehitystutkimukseen ja -evaluaatioon tarkoitettujen määrärahojen riittävyys.

Suomen kehitysyhteistyömäärärahoista Euroopan unionille menevä osuus on valiokunnalle annetun selvityksen mukaan vaikeasti arvioitavissa. Esityksessä on EU:n komission arvion mukaisesti osoitettu 40 miljoonaa markkaa Euroopan kehitysrahastolle (EDF) ja 200 miljoonaa markkaa EU:n omaan kehitysyhteistyöbudjettiin valtiovarainministeriön pääluokassa. Viimeksi mainitun luvun oletetaan pysyvän tulevina vuosina ennallaan, kun taas Suomen EDF:lle menevän maksun oletetaan olevan vuonna 1997 90 Mmk, vuonna 1998 130 Mmk ja vuonna 1999 160 Mmk. Suomen osuus koko EDF-8:sta olete-

taan olevan 1 160 Mmk. Neuvottelujen viivästy-
misen vuoksi on epävarmaa, alkavatko maksa-
tukset jo vuonna 1996. Valiokunta pitää tärkeä-
nä, että Suomen maksuista EDF:lle ja kokonais-
osuudesta siinä mahdollisimman pian saadaan
tarkat tiedot.

Mikäli Euroopan kehitysrahaston vuoden
1996 maksatus ei toteudu, siihen arvioitu noin 40
miljoonaa markkaa tulisi käyttää rahoitustueksi
YK:n kehitysjärjestöille (UNDP:lle, UNICEF:il-
le, UNIFEM:ille, UNFPA:lle ja WFP:lle).

Esityksessä on osoitettu vajaat 200 miljoonaa
markkaa YK-järjestelmän kautta tapahtuvaan
monenkeskiseen kehitysyhteistyöhön ja suunnit-
leen saman verran kansainvälisten rahoituslai-
tosten vastaavaan toimintaan. Valiokunnan saa-
man tiedon mukaan määrärahojen jakautuminen
YK-järjestelmän eri osille (pääasiassa
UNDP:lle, UNICEF:ille, UNFPA:lle ja WFP:lle)
ei olennaisesti poikkea kuluvan vuoden jakau-
masta. YK-järjestelmälle ja kansainvälisille ra-
hoituslaitoksille tarkoitettujen määrärahojen
leikkaukset ovat viime vuosina olleet tuntuvi-
pia. Valiokunta tähdentää, että Suomen EDF:lle
maksettavien osuuksien asteittainen kasvu ei saa
entisestään heikentää maamme panosta monen-
keskiseen kehitysyhteistyöhön YK:n puitteissa.
Samalla valiokunta korostaa, että vain ylläpitä-
mällä laadukkaita bilateraaliprojekteja voimme
osoittaa alan tuntemusta ja suomalaisten tuotteiden
käyttökelpoisuutta myös EU:n kehitysyhteis-
työprojekteissa.

Valiokunta toteaa, että kehitysmäärärahoihin
tehdyt leikkaukset, jotka asiallisesti jatkuvat
vuonna 1996, eivät vastaa Suomen kehitysyhteis-
työn parlamentaariseen valmisteluunkin perus-
tuneita periaatteita. Kahdenvälisen kehitysyhteis-
työn leikkaukset huonontavat mahdollisuuksia
pitkäjänteiseen maaohjelmointiin ja heiken-
tävät Suomen mainetta yhteistyökumppanina.
Valiokunnan saaman tiedon mukaan Suomi ei
kuitenkaan ole joutunut jättämään kesken yhti-
tään kehitysyhteistyöprojektiaan, vaikka joiden-
kin projektien sisältöä on jouduttu supistamaan.
Suomi ei toistaiseksi myöskään ole joutunut pe-
rumaan sitoumuksiaan. Suomen kehitysyhteis-
työmäärärahoissa yleisesti tapahtunut jyrkkä
lasku on kansainvälisesti kuitenkin herättänyt
kielteistä huomiota.

Asiantuntijakuulemisen yhteydessä valiokun-
nalle on ilmoitettu, että ulkoasiainministeriön
kehitysyhteistyöosasto ei ole joutunut toistaisek-
si vähentämään vakinaista henkilökuntaansa
toiminnan supistumisen vuoksi. Vähennystä on

kuitenkin tapahtunut luonnollisen poistumisen
kautta. Uutta rekrytointia ei viime vuosina ole
tapahtunut ja määräaikaisessa työsuhteessa ol-
lutta henkilökuntaa on jouduttu vähentämään.

Kehitysyhteistyötä palvelevien yritysten pal-
veluksessa ollutta työvoimaa on valiokunnan
saaman tiedon mukaan hyvin todennäköisesti
jäänyt ilman kokemustaan vastaavaa työtä. Va-
liokunta näkee tässä kehityksessä sen kielteisen
mahdollisuuden, että suomalainen asiantunte-
mus kehitysyhteistyössä ajan myötä vähenee,
mikä olisi omiaan heikentämään kansallista pa-
nostamme.

Suhteessa Suomen maksatuksiin on suomalai-
sia asiantuntijoita ja konsultteja sekä suomalai-
sia tavarantoimituksia käytetty erittäin vähän
hyväksi. Sekä Norja että Ruotsi ovat viime aikoi-
na vahvistaneet monenkeskisiä hätäapuvalmiuk-
siaan. Myös Suomessa olisi perustettava hätä-
apuvalmiusvarasto sekä luotava monenkeskistä
hätäapua varten asiantuntijarekisteri ja pidem-
mällä jänneväliillä siviilihenkilöistä koostuva val-
miusyksikkö. Eräänä mahdollisuutena tilanteen
parantamiseksi valiokunta pitää aktiivista etukä-
teistiedon hankintaa perusteilla olevista projek-
teista.

Valiokunta panee myönteisesti merkille, että
hallitus on päättänyt teettää selvityksen kehitys-
yhteistyön painopisteistä, samoin kuin monen-
keskisen ja kahdenvälisen kehitysyhteistyön ja
eri apukanavien tulokellisuudesta. Selvityksen
perusteella hallituksen on tarkoitus tehdä periaa-
tepäätös Suomen kehitysyhteistyön suuntaami-
sesta sekä suunnitelma aikataulusta, jolla kehi-
tysyhteistyön bruttokansantuoteosuutta voi-
daan nostaa 0,7 prosenttiin. Valiokunta pitää
tärkeänä, että hallitus johdonmukaisesti etenee
tähän tavoitteeseen selvittämällä omasta puolesta
mahdollisuudet sen toteuttamiseen näköpiir-
issä olevassa tulevaisuudessa ja laatimalla sitä
tarkoittavan selkeän ohjelman.

Erillisenä kysymyksenä valiokunta haluaa
kiinnittää huomiota ennenkin korostamaansa
kehitysmaiden naisten aseman parantamiseen.
YK:n väestökokouksessa Kairossa vuonna 1994
ja tänä vuonna pidetyssä YK:n naisten maail-
mankonferenssissa Pekingissä korostettiin var-
sinkin nuorten tyttöjen ja naisten koulutuksen
parantamiseen ja perhesuunnitteluun liittyviä ta-
voitteita. Myös imeväis-, lapsi- ja äitikuolleisuu-
den vähentäminen on viime vuosina saanut yhä
keskeisempää huomiota kansainvälisessä kehi-
tysyhteistyössä. Valiokunta toteaa, että Suomen
YK:n väestörahastolle (UNFPA) antaman tuen

vähentäminen heikentää maamme panosta näiden tärkeiden tavoitteiden edistämiseksi.

Edellä esitetyn perusteella ulkoasiainvaliokunta esittää kunnioittavasti,

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 1995

että valtiovarainvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Paasio, varapuheenjohtaja Biaudet, jäsenet Aaltonen (osittain), Hassi, Hurskainen, Isohookana-Asunmaa,

Juhantalo, Kekkonen, Korkea-aho, S. Pietikäinen, Salolainen, Tuomioja, Wahlström ja Zyskiewicz (osittain) sekä varajäsenet Kallis ja Kiljunen (osittain).

Käytetyt lyhenteet:

EDF	Euroopan kehitysrahasto
EU	Euroopan unioni
OECD	Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö
UNDP	YK:n kehitysohjelma
UNFPA	YK:n väestöraho
UNICEF	YK:n lastenavun rahasto
UNIFEM	YK:n naisten kehitysrahasto
WFP	Maaailman elintarvikeohjelma
YK	Yhdistyneet Kansakunnat

